

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԵՐԵՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՏՅԱՆԻ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ**

*Քաղաքացիական գործ
հա. ԵԴ/66786/02/22*

Ո Ր Ո Շ ՈՒՄ

ԳՆՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ԿԱՍԵՑՈՒՄԸ ՎԵՐԱՑՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

03.03.2023 թվականին ք.Երևանում

ՀՀ Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության քաղաքացիական դատարանը (դատավոր Ա.Օհանյան) (այսուհետ նաև՝ Դատարան) քննության առնելով ըստ հայցի <<Թեյսթի Գրուպ>> ՍՊԸ-ի ընդդեմ Երևանի քաղաքապետարանի՝ Երևանի քաղաքապետարանի կողմից Երևան քաղաքի ենթակայության մանկապարտեզների 2023 թվականի կարիքների համար սննդամթերքի ձեռքբերման նպատակով 23.11.2022թ.-ին հայտարարված թիվ ԵՔ-ՀԲՄԱՊՁԲ-23/1 ծածկագրով գնանշման հարցման ընթացակարգի գնահատող հանձնաժողովի 09.12.2022թ.-ի նիստի թիվ 4 արձանագրության 1.2-րդ կետով կայացված <<Թեյսթի Գրուպ>> ՍՊԸ-ի հայտն անբավարար գնահատելու և մերժելու մասին կայացված որոշումն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին պատասխանող Երևանի քաղաքապետարանի՝ <<Պայմանագրերի կատարման կասեցումը վերացնելու վերաբերյալ>> միջնորդությունը.

Պ Ա Ր Ձ Ե Ց

II

(ՆԿԱՐԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՍ)

1. Գործի դադարվարական նախապայմությունը.

27.12.2022 թվականին <<Թեյսթի Գրուպ>> ՍՊԸ-ն հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարան ընդդեմ Երևանի քաղաքապետարանի՝ Երևանի քաղաքապետարանի կողմից Երևան քաղաքի ենթակայության մանկապարտեզների 2023 թվականի կարիքների համար սննդամթերքի ձեռքբերման նպատակով 23.11.2022թ.-ին հայտարարված թիվ ԵՔ-ՀԲՄԱՊՁԲ-23/1 ծածկագրով գնանշման հարցման ընթացակարգի գնահատող հանձնաժողովի 09.12.2022թ.-ի նիստի թիվ 4 արձանագրության 1.2-րդ կետով կայացված <<Թեյսթի Գրուպ>> ՍՊԸ-ի հայտն անբավարար գնահատելու և մերժելու մասին կայացված որոշումն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին:

Հայցվորը ներկայացրել է նաև միջնորդություն՝ գործը դատական նիստում քննության առնելու մասին:

30.12.2022 թվականին հայցադիմումը՝ կից փաստաթղթերով, հանձնվել է դատավոր Ա.Օհանյանին:

05.01.2023 թվականիո Դատարանի դատավոր Ա.Օհանյանի որոշմամբ հայցադիմումը և կից փաստաթղթերը վերադարձվել են Հայցվորին:

06.02.2023 թվականին Հայցվորի ներկայացուցիչը հայցադիմումը և կից փաստաթղթերը կրկին ներկայացրել է Դատարան:

10.02.2023 թվականին Դատարանը <<Հայցադիմումը վարույթ ընդունելու, պատասխանողից ապացույցներ պահանջելու և գործի քննությունը դատական նիստով իրականացնելու մասին>> որոշում է կայացրել:

Հայաստանի Հանրապետության (այսուհետ նաև՝ ՀՀ) քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 125 հոդվածով և 27.2 գլխով սահմանված կարգով Դատարանը <<Հայցադիմումը վարույթ ընդունելու, պատասխանողից ապացույցներ պահանջելու և գործի քննությունը դատական նիստով իրականացնելու մասին>> Դատարանի որոշումը և իրավունքների ու պարտականությունների պարզաբանմամբ գրությունները փոստային առաքմամբ ուղարկվել է դատավարության մասնակիցներին և վերջիններիս էլեկտրոնային փոստի հասցեներին:

20.02.2023 թվականին Դատարանի գրասենյակ է մուտք եղել պատասխանող Երևանի քաղաքապետարանի՝ <<<<Թեյսթի Գրուպ>> ՍՊ ընկերության հայցադիմումի վերաբերյալ>> պատասխան:

22.02.2023 թվականին Դատարանի գրասենյակ է մուտք եղել պատասխանող Երևանի քաղաքապետարանի՝ <<Պայմանագրերի կատարման կասեցումը վերացնելու վերաբերյալ>> միջնորդությունը (այսուհետ նաև՝ Միջնորդություն):

03.03.2023 թվականին հրավիրված դատական նիստի ընթացքում քննության է առնվել նաև Միջնորդությունը և նույն դատական նիստում Միջնորդության քննությունն ավարտվել է:

2. Միջնորդություն ներկայացնողի հրավական դիրքորոշումը.

22.02.2023 թվականին Դատարանի գրասենյակ է մուտք եղել պատասխանող Երևանի քաղաքապետարանի՝ <<Պայմանագրերի կատարման կասեցումը վերացնելու վերաբերյալ>> միջնորդությունը, որով հայտնվել է. (մեջբերման սկիզբ)

<<(...):

<< քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234.11 հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ պարավիրաբանի և գնահատող հանձնաժողովի գործողությունների (անգործության) և որոշումների (բացառությամբ <<Գնումների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված որոշումների) բողոքարկումն ինքնաբերաբար կասեցնում է գնման գործընթացը՝ սույն օրենսգրքի 234.6-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված որոշումը հրապարակվելու օրվանից մինչև վեճի քննության արդյունքներով առաջին աստիճանի դատարանի կայացրած եզրակարգիչ դատական ակտն ուժի մեջ մտնելու օրը:

<< քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234.11 հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ այն դեպքերում, երբ, հանրային կամ պաշտպանության և ազգային անվտանգության շահերից ելնելով, անհրաժեշտ է շարունակել գնման գործընթացը, դատարանը <<Գնումների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված մարմինների ղեկավարների, իսկ իրավաբանական անձանց դեպքում գործադիր մարմնի ղեկավարի գրավոր միջնորդության հիման վրա կայացնում է գնման գործընթացի կասեցումը վերացնելու մասին որոշում: Դատարանը սույն մասով նախատեսված որոշումը դրա կայացման օրն անհապաղ ուղարկում է <<Գնումների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված լիազորված մարմնի պաշտոնական էլեկտրոնային փոստի հասցեին: Լիազորված մարմինն այդ որոշումն անհապաղ հրապարակում է <<Գնումների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 14-րդ կետով նախատեսված տեղեկագրում:

27.12.2022 թվականին Երևանի քաղաքապետարանի և «Ֆոտոն» ՍՊ ընկերության միջև կնքվել է թիվ ԵՔ-ՀԲՄԱՊԱՊՁԲ-23/1-3 ապրանքների ձեռքբերման գնման պայմանագիրը: Նշված պայմանագրով «Ֆոտոն» ՍՊ ընկերությունը պարտավորվել է թվով 142 մանկապարտեզների մատակարարել պայմանագրի Հավելված 1.1 -ում նշված սննդամթերքները:

Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի գնումների վարչության պետի պաշտոնակատարի 13.02.2023 թիվ Ն/5839-23 գրության համաձայն՝ քննարկվող պայմանագրերը կնքվել են շուրջ 153 մանկապարտեզների թվով 25.000 երեխաների կարիքների համար սննդամթերքի մատակարարման նպատակով:

«Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234.11 հոդվածի 2-րդ մասով օրենսդիրը նախատեսելով միջնորդության հիմքով գնման գործընթացի կասեցումը վերացնելու մասին որոշում կայացնելու իրավական հնարավորությունը՝ հիմքում դրել է **հանրային շահի պաշտպանությունը**, որպիսին քննարկվող պարագայում հանդիսանում է թվով 25000 մանկահասակ երեխաների՝ ժամանակին, առողջ և բավարար սնունդ ստանալու իրավունքը, որպիսին վրանգվում է գնման գործընթացի կասեցման արդյունքում: Գտնում են, որ առկա պայմաններում մանկահասակ երեխաների սնվելու իրավունքը գերակա է հայցվոր ընկերության առևտրային շահի նկատմամբ և որ տնտեսական գործունեություն իրականացնելու շրջանակներում մասնավոր իրավունքի պաշտպանությունը չի կարող այնպիսի բացասական հետևանք առաջացնել, որը կհանգեցնի առավել արժեքավոր շահի ուրնահարմանը կամ հանրային իրավունքի դաշտում շահառու հանդիսացող մանկահասակ երեխաների առողջության խաթարմանը: Նշված իրավահարաբերությունների համատեքստում էական դերակատարում ունի համայնքի ղեկավարի՝ օրենքից բխող պարտականությունների կատարումը, ուստի սույն միջնորդությունը բխում է ինչպես երեխաների իրավունքների պաշտպանությունից, այնպես էլ կրթության, մշակույթի և երիտասարդության ոլորտում Երևանի քաղաքապետի կողմից ստանձնած պարտականությունների կատարման ապահովումից:

Ելնելով վերոնշվածներից խնդրում են օրենքի ուժով առաջացած պայմանագրերի կասեցումը վերացնել: >> մեջբերման ավարտ:

03.03.2023 թվականին Միջնորդություն ներկայացնողի ներկայացուցիչը Միջնորդությունը պնդեց ամբողջությամբ և խնդրեց բավարարել այն:

3. Միջնորդության վերաբերյալ Հայցվորի (ներկայացուցչի) իրավական դիրքորոշումը:

Հայցվորը (ներկայացուցիչը) Միջնորդության դեմ առարկություն կամ որևէ դիրքորոշում Դատարան չի ներկայացրել:

III

(ՊԱՏՃԱՌԱԲԱՆԱԿԱՆ ՄԱՍ)

Ըստ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234.6.-րդ հոդվածի՝

1. Դատարանը հայցադիմումը վարույթ ընդունելու հարցը լուծում է այն ներկայացվելուց հետո՝ եռօրյա ժամկետում:
2. Հայցադիմումը վարույթ ընդունելու հետ միաժամանակ դատարանը կայացնում է որոշում՝ պատասխանողից փվյալ գնման գործընթացի հետ կապված պատասխանողի փրհապետման փակ գտնվող բոլոր ապացույցները պահանջելու մասին:
3. Ապացույցներ պահանջելու վերաբերյալ որոշումը կատարվում է պատասխանողի կողմից որոշումն ստանալուց հետո՝ հնգօրյա ժամկետում:

Սույն մասով նախատեսված ժամկետում պատասխանողի կողմից ապացույցներ պահանջելու վերաբերյալ որոշման պահանջները չկատարվելու դեպքում գործը քննվում է

դրանում առկա ապացույցների հիման վրա, իսկ հայցվորի վկայակոչած այն փաստերը, որոնք ենթակա են հաստատման պատասխանողի փորձագետական տեսակետով ապացույցներով, համարվում են հաստատված:

4. Դատարանը միևնույն գնման գործընթացին վերաբերող՝ սույն գլխով նախատեսված վեճերի վերաբերյալ իր վարույթում քննվող գործերը միացնում է մեկ վարույթում:

5. Հայցադիմումը վարույթ ընդունելու մասին որոշումն անհապաղ ուղարկվում է «Գնումների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված լիազորված մարմնի պաշտոնական էլեկտրոնային փոստի հասցեին: Լիազորված մարմինը սույն մասով նախատեսված որոշումն անհապաղ հրապարակում է «Գնումների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 14-րդ կետով նախատեսված տեղեկագրում՝ նշելով կասեցման օրը:

Ըստ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234.11-րդ հոդվածի՝

1. Պատվիրատուի և գնահատող հանձնաժողովի գործողությունների (անգործության) և որոշումների (բացառությամբ «Գնումների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված որոշումների) բողոքարկումն ինքնաբերաբար կասեցնում է գնման գործընթացը՝ սույն օրենսգրքի 234.6-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված որոշումը հրապարակվելու օրվանից մինչև վեճի քննության արդյունքներով առաջին ատյանի դատարանի կայացրած եզրափակիչ դատական ակտն ուժի մեջ մտնելու օրը:

(...):

Տվյալ դեպքում 10.02.2023 թվականին Դատարանը «Հայցադիմումը վարույթ ընդունելու, պատասխանողից ապացույցներ պահանջելու և գործի քննությունը դատական նիստով իրականացնելու մասին» որոշում (այսուհետ նաև՝ Որոշում) է կայացրել:

Դատարանը ղեկավարվելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234.11-րդ հոդվածի 1-ին մասով՝ Որոշման եզրափակիչ մասի 3-րդ կետով պարզաբանել է. (մեջբերման սկիզբ)

<<(…):

- քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234.11 հոդվածի համաձայն՝ պատվիրատուի և գնահատող հանձնաժողովի գործողությունների (անգործության) և որոշումների (բացառությամբ «Գնումների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված որոշումների) բողոքարկումն ինքնաբերաբար կասեցնում է գնման գործընթացը՝ սույն օրենսգրքի 234.6-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված որոշումը հրապարակվելու օրվանից մինչև վեճի քննության արդյունքներով առաջին ատյանի դատարանի կայացրած եզրափակիչ դատական ակտն ուժի մեջ մտնելու օրը:

(...)>>: (մեջբերման ավարտ):

10.02.2023 թվականին Որոշումը փոստային առաքմամբ և պաշտոնական էլեկտրոնային փոստի միջոցով ուղարկվել է դատավարության մասնակիցներին և ՀՀ ֆինանսների նախարարությանը (հիմք՝ գործի նյութերում առկա փոստային ծանուցումները և էլեկտրոնային ծանուցումների քաղվածքները):

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234.11 հոդվածի 2-րդ մասի վկայակոչմամբ Պատասխանողի ներկայացուցիչը գնման գործընթացի կասեցումը վերացնելու վերաբերյալ միջնորդություն է ներկայացրել Դատարան այն հիմնավորմամբ, որ գնման գործընթացի կասեցումը վերացնելու անհրաժեշտությունը պայմանավորված է **հանրային շահի՝ մասնավորապես՝** թվով 25000 մանկահասակ երեխաների՝ ժամանակին, առողջ և բավարար սնունդ ստանալու իրավունքի պաշտպանությամբ:

Այս առումով Դատարանն անդրադառնալով <<հանրային շահ>> հասկացության բովանդակության բացահայտմանը, արձանագրում է.

Իրավունքում <<շահ>> հասկացության դասակարգումը **հանրայինի** և մասնավորի խիստ պայմանական է, քանի որ հանրային և մասնավոր շահերը հանդես են գալիս փոխկապակցվածության մեջ և գրեթե միշտ փոխլրացնում են միմյանց: Այսպես, իրավական շահը դասակարգվում է հանրայինի և ոչ հանրայինի՝ դասակարգման հիմքում դնելով այդ շահը կրող սուբյեկտին. հանրային շահի կրողը հասարակությունն է՝ որպես մեկ միասնական, ամբողջական օրգանիզմ: Ընդ որում, **շահը հանրային որակելու համար պարտադիր նախապայման չէ հասարակության բոլոր անդամների կողմից այդ շահի ընկալելի, ընդունելի լինելու հանգամանքը:** Սակայն **հանրային շահը տարբերվում է մասնավոր շահից ոչ միայն սուբյեկտային չափանիշով, այլ նաև իր առարկայով, քանի որ հանրային շահի առարկան համընդհանուր, համամարդկային որոշակի բարիքներն են, որոնց առարկայացումը հասարակական կյանքում անհրաժեշտ նախապայման է հասարակության գոյատևման և հետագա զարգացման համար:**

Տվյալ դեպքում հանրային շահը սպասարկող սուբյեկտի՝ Երևանի քաղաքապետարանի կողմից, հանրային շահերի վերհանման և ապահովման նպատակով, և հանրային շահը իրացնելու և կյանքի կոչելու, սոցիալական ոլորտում այն առարկայացնելու արդյունքում Երևանի քաղաքապետարանի կողմից 23.11.2022թ.-ին հայտարարվել է թիվ ԵՔ-ՀԲՄԱՊՁԲ-23/1 ծածկագրով հրատապ բաց մրցույթ և հայտնվել է, որ **հրատապ** բաց մրցույթի ընտրված մասնակցին կառաջարկվի սահմանված կարգով կնքել Երևան քաղաքի ենթակայության **մանկապարտեզների 2023 թվականի կարիքների համար սննդամթերքի մատակարարման** պայմանագիր:

Դատարանը նաև հարկ է համարում նշել, որ Միջնորդությունը պետք է քննության առարկա դարձվի նաև <<երեխայի լավագույն շահի>> սկզբունքի լույսի ներքո հետևյալ պատճառաբանությամբ.

Սահմանադրության 37-րդ հոդվածի 2-րդ մասը ամրագրում է <<Երեխայի իրավունքների մասին>> կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածում տեղ գտած <<երեխայի լավագույն շահի>> սկզբունքը: Այս սկզբունքը արտացոլված է նաև 37-րդ հոդվածի 3-րդ մասում որպես չափանիշ՝ ծնողների հետ կանոնավոր անձնական փոխհարաբերություններ և անմիջական շփումներ պահպանելու երեխայի իրավունքի սահմանափակման իրավաչափությունը գնահատելու համար: 37-րդ հոդվածի 4-րդ մասը սուբյեկտիվ իրավապահանջի հատուկ հիմք է նախատեսել առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների համար: Այս հոդվածով նախատեսված իրավունքները նախ և առաջ պաշտպանիչ դեր ունեն: Բայց միևնույն ժամանակ դրանք, նկատի ունենալով այս իրավունքների վերացական բնույթը, բնականաբար, որոշակի մեխանիզմների կարիք ունեն և դրանով պայմանավորված առաջացնում են պետության պոզիտիվ պարտականություններ հատկապես օրենսդրական կարգավորման բնագավառում:

<<Երեխայի լավագույն շահ>> հասկացությանը սահմանադրաիրավական կարգավիճակ հաղորդելը խոսում է այս սկզբունքի և դրա հիմքում ընկած իրավունքի՝ օրենքներում ու պրակտիկայում տարածական կերպով կիրառելու նպատակի առկայության մասին:

ՍԴ այս իրավական դիրքորոշումն ինքնին խոսում է այն մասին, որ Սահմանադրության 37-րդ հոդվածում <<երեխայի շահ>> հասկացությունը պետք է մեկնաբանվի որպես երեխայի լավագույն շահ՝ Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիային համահունչ: Սահմանադրական կարգավորումներին հետևելով՝ <<երեխայի լավագույն շահը>> օրենսդրական իրացում է ստացել նաև ՀՀ ընտանեկան օրենսգրքում՝ 2017 թ. դեկտեմբերի 21-ին կատարված փոփոխություններով,

որի արդյունքում <<երեխայի լավագույն շահը>> ամրագրվել է որպես ընտանեկան օրենսդրության հիմնական սկզբունք:

Ի՞նչ է <<երեխայի լավագույն շահը>>

<<երեխայի իրավունքների մասին>> կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ երեխաների նկատմամբ բոլոր գործողություններում, անկախ այն բանից, թե դրանք ձեռնարկվում են սոցիալական ապահովության հարցերով զբաղվող պետական կամ մասնավոր հիմնարկների, դատարանների, վարչական կամ օրենսդրական մարմինների կողմից, առաջնահերթ ուշադրություն է դարձվում երեխայի լավագույն շահերին: <<երեխայի լավագույն շահը>> դինամիկ, բարդ, ընդգրկուն հասկացություն է, որը հնարավոր չէ վերացականորեն և օբյեկտիվ կերպով սահմանել: Այն պետք է որոշվի յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում՝ իրավիճակի, անձնական համատեքստի և երեխայի կարիքների հաշվառմամբ (*St'u UN Committee on the Rights of the Children, General Comment N° 12 (2009) on the Right of the Child to be Heard, կետ 2, 32*):

ՄԱԿ-ի՝ երեխաների իրավունքների հանձնաժողովը ընդգծում է, որ <<երեխայի լավագույն շահը>> եռաչափ հասկացություն է (*St'u UN Committee on the Rights of the Children, General Comment N° 14 (2013), կետ 6*)՝

ա. Նյութական իրավունք. Երեխան իրավունք ունի, որ նրա լավագույն շահերը գնահատվեն և հաշվի առնվեն նրան վերաբերող բոլոր գործողություններում և որոշումներում: Ավելին՝ այդ իրավունքն առաջնահերթ ուշադրության արժանանալու նախապատվություն ունի: <<երեխայի լավագույն շահը>> առաջին հերթին սահմանադրորեն ամրագրված իրավունք է, որի համաձայն՝ **երեխային վերաբերող հարցերում երեխայի շահերը պետք է առաջնահերթ ուշադրության արժանանան:**

բ. Հիմնարար, մեկնաբանելի իրավական սկզբունք. <<երեխայի լավագույն շահը>> բարձրացվել է սկզբունքի մակարդակի, ինչը նշանակում է, որ <<երեխայի լավագույն շահը>> անկյունաքարային սկզբունք է (*St'u UN Committee on the Rights of the Children, General Comment N° 5 (2003) on the General Measures of Implementation of the Convention on the Rights of the Child, կետ 12*), որը ելակետային է երեխայի բոլոր իրավունքների համար: **Այն պահանջում է, որ երեխային վերաբերող բոլոր հարցերում <<առաջնահերթ ուշադրություն>> տրվի երեխայի շահերին:** <<Առաջնահերթ ուշադրության արժանացնել>> արտահայտությունը նշանակում է, որ երեխային վերաբերող հարցերի մասին որոշում կայացնելու համար կոնկրետ գործում դեր խաղացող և, որպես կանոն, իրարից տարբերվող շահերն իրար հետ համեմատելիս (**կշռադատելիս**) առաջին հերթին պետք է գնահատվի երեխայի շահը: Նման մոտեցումը արդարացված է այն առանձնահատուկ վիճակով, որում գտնվում է երեխան, մասնավորապես՝ նրա կախվածությունը, խոցելիությունը, հասունության աստիճանը և այլն: **Օրինակ երեխայի շահերը պարտադիր չէ, որ համապատասխանեն ծնողների շահերին և կարող են գերակա լինել դրանց նկատմամբ:** Առաջնահերթ ուշադրության արժանացնելու պարտականությունը երեխայի շահերին տալիս է հատուկ կշիռ, բայց դա չի բացառում, որ առանձին դեպքերում գերակայություն կարող է տրվել այլ շահերի: **Օրինակ լինում են դեպքեր, երբ երեխայի շահերը հակադրվում են ծնողի շահերին, ապա նմանատիպ դեպքերում անհրաժեշտ է այդ երկու շահերի արդարացի հավասարակշռում ապահովել, բայց նույնիսկ այդ հավասարակշռման պրոցեսում անհրաժեշտ է հատուկ ուշադրության արժանացնել երեխայի լավագույն շահերին:**

գ. Ընթացակարգային կանոն, երբ անհրաժեշտ է կայացնել որոշում, որն ազդեցություն է ունենալու կոնկրետ երեխայի, երեխաների սահմանված խմբի կամ ընդհանրապես երեխաների վրա, որոշումների կայացման գործընթացը պետք է ներառի տվյալ երեխայի

կամ երեխաների վրա այդ որոշման հնարավոր ազդեցության գնահատումը (դրական կամ բացասական): Երեխայի լավագույն շահերի գնահատումն ու որոշումը պահանջում են ընթացակարգային երաշխիքներ: Բացի այդ, որոշման հիմնավորումը պետք է ցույց տա, որ այդ իրավունքը հստակ հաշվի է առնվել: Այս առումով մասնակից պետությունները պետք է բացատրեն, թե ինչպես է իրականացվել այդ իրավունքը տվյալ որոշման մեջ, այսինքն, թե ի՞նչն է բխում երեխայի լավագույն շահերից, ի՞նչ չափանիշների վրա է այն հիմնված և թե ինչ նշանակություն է տրվում երեխայի շահերին այլ նկատառումների համեմատ, անգամ եթե դրանք առավել ընդգրկուն խնդրահարույց հարցեր են կամ առանձին դեպքեր: **Որպես ընթացակարգային կանոն <<երեխայի լավագույն շահը>> կարմիր գծի պես անցնում է երեխային վերաբերող բոլոր գործերով և առաջնահերթ ուշադրության պետք է արժանանա թե՛ պետական և թե՛ մասնավոր ոլորտներում երեխային վերաբերող ցանկացած գործողության և որոշման կայացման ժամանակ:** Երեխայի լավագույն շահերը որպես <<առաջնահերթություն>> պահանջում են գիտակցել, թե ինչ տեղ պետք է գրավեն երեխաների շահերը բոլոր գործողություններում և պատրաստակամ լինել առաջնահերթություն տալ այդ շահերին բոլոր հանգամանքներում, և հատկապես այն ժամանակ, երբ գործողությունն անհերքելիորեն ազդեցություն ունի հարաբերության մասնակից երեխաների վրա:

<<Երեխայի նկատմամբ իրականացվող ցանկացած գործողություն>> եզրույթը նպատակ ունի ապահովել իրավունքի իրականացման երաշխիքներ երեխաներին վերաբերող բոլոր որոշումներում և գործողություններում: Սա նշանակում է, որ ցանկացած գործողություն, որը վերաբերում է որևէ երեխայի կամ երեխաների, պետք է հաշվի առնի նրանց լավագույն շահերի առաջնահերթությունը: **<<Գործողություն>> բառը չի ներառում միայն որոշումները**, այլև ակտերը, վարքը, առաջարկները, ծառայությունները, ընթացակարգերը և այլ միջոցները: Սակայն հարկ է ընդգծել, որ <<գործողություն>> եզրույթը պետք է ավելի լայն մեկնաբանել, մասնավորապես անգործությունը կամ գործողություն չձեռնարկելը և գործողություններից ձեռնպահ մնալը նույնպես <<գործողություններ>> են, օրինակ, երբ սոցիալական ապահովության մարմինները գործողություններ չեն ձեռնարկում երեխաներին անտեսումից կամ չարաշահումից պաշտպանելու նպատակով: Այսինքն՝ **երեխայի լավագույն շահերից բխող իրավական պարտականությունը վերաբերում է բոլոր որոշումներին և գործողություններին, որոնք ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն ազդում են կամ կարող են ազդել երեխաների վրա:** Հետևաբար, <<Երեխայի նկատմամբ իրականացվող ցանկացած գործողություն>> եզրույթը պետք է հասկացվի շատ լայն իմաստով: Հարկ է նկատել, որ սույն հոդվածում ամրագրված պարտավորությունները վերաբերում են բոլորին՝ ինչպես երեխաների վերաբերյալ որոշումներ կայացնող պետական և մասնավոր մարմիններին ու կազմակերպություններին, դատարաններին, այնպես էլ երեխաների վերաբերյալ առօրյա որոշումներ կայացնող սուբյեկտներին (օրինակ՝ ծնողները, խնամակալները, ուսուցիչները և այլն): Վերոնշյալ հոդվածն ընդգծում է նաև <<երեխայի լավագույն շահերի>> ապահովման նպատակը: Մասնավորապես այն փորձում է երաշխավորել երեխայի լավագույն շահերի կիրառումը Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ և օրենքներով ամրագրված՝ երեխայի իրավունքների արդյունավետ և ամբողջական իրականացման գործընթացում:

Բացի այդ <<երեխայի լավագույն շահերի>> ապահովման կարևորագույն նպատակը և նշանակետը նաև երեխայի զարգացումն է, որն ընդգրկում է երեխայի ֆիզիկական, հուզական, ճանաչողական և սոցիալական զարգացումը: Այսինքն՝ <<երեխայի լավագույն շահի>> ապահովման նպատակով պետք է բացահայտել երեխայի հասունության աստիճանը՝ հաշվի առնելով, որ երեխան ժամանակի ընթացքում զարգանում է: Միևնույն ժամանակ, <<երեխայի լավագույն շահը>> ամրագրված է նաև որպես առաջնահերթ սկզբունք: Այսպես՝ << ընտանեկան

օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 8-րդ մասի համաձայն՝ «**Եթե որևէ նորմ կարող է տարաբնույթ կիրառվել, ապա այն կիրառելիս առաջնահերթ հաշվի են առնվում Երեխայի լավագույն շահերը**»։ Նշված հոդվածի վերլուծությունից հետևում է, որ երեխաներին վերաբերող հարցերում իրավական նորմերի մեկնաբանման և կիրառման դեպքում, «Եթե որևէ նորմ կարող է տարաբնույթ կիրառվել», ապա «Երեխայի լավագույն շահը» առաջնահերթության նախապատվություն ունի։

Մինչ օրենսդրական համապատասխան փոփոխությունները ՀՀ դատական պրակտիկան փորձել է մեկնաբանել և սահմանել «Երեխայի շահ» հասկացությունը, ընդլայնելով դրա բովանդակությունն այնպես, որ նույնացվի «Երեխայի լավագույն շահ» հասկացությանը։

Այսպես, ՀՀ սահմանադրական դատարանը 05.10.2010 թվականի թիվ ՍԴՈ-919 որոշմամբ գտել է, որ օրենքներում օգտագործվող առանձին հասկացություններ չեն կարող ինքնաբավ լինել, և դրանց բովանդակությունը, բնորոշ հատկանիշների շրջանակը ճշգրտվում են ոչ միայն օրինաստեղծ գործունեության արդյունքում, այլ նաև՝ դատական պրակտիկայում։ Ըստ ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ «Երեխայի շահ» հասկացությունը բարձրացվել է համընդհանուր ճանաչում ստացած իրավական սկզբունքի աստիճանի և ընտանեկան օրենսդրության հիմքում ընկած ինքնուրույն սկզբունք է։ Ընդ որում, նշված հասկացությունը ենթակա է գնահատման յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում՝ ելնելով տվյալ գործի բոլոր փաստական հանգամանքների համադրված վերլուծությունից։ **ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նախկինում կայացված որոշմամբ ևս արտահայտել է իրավական դիրքորոշում առ այն, որ դատարանները երեխայի իրավունքները շոշափող ցանկացած գործ քննելիս առաջնայնությունը պետք է տան երեխայի շահերի առավել ապահովմանը** (*Տե՛ս Անի Մարտիրոսյանն ընդդեմ Գուրգեն Խալաթյանի թիվ ԵԱԲԴ/0474/02/11 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 23.03.2012 թվականի որոշում*)։ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ թե՛ ՀՀ ներպետական ընտանեկան օրենսդրությամբ, թե՛ միջազգային իրավական ակտերում «Երեխայի լավագույն շահ» հասկացության բովանդակությունը հստակեցված չէ. նշված հասկացության բովանդակությունը ենթակա է բացահայտման իրավակիրառ (հատկապես՝ դատական) պրակտիկայի շրջանակներում։ Մարգարիտ Հովհաննիսյանի վերաբերյալ 01.04.2011թ. թիվ ԵԱԴԴ/1513/02/08 քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանը սահմանել է, որ Հայաստանի Հանրապետությունը երեխայի իրավունքների իրականացման և պաշտպանության գործընթացում պարտավոր է ելնել միմիայն երեխայի լավագույն շահերից, երեխային ապահովել բարեկեցության համար անհրաժեշտ հոգատարությամբ։ Զարգացնելով վերոնշյալ մոտեցումը և ելնելով իրավունքի միատեսակ կիրառման և նախադեպային իրավունք ստեղծելու իր գործառնությունից Վճռաբեկ դատարանն իր ԵԱԼԴ/4073/02/14 քաղաքացիական գործով կայացրած 22.07.2016թ որոշմամբ արձանագրել է, որ «Երեխայի շահ» կամ «Երեխայի լավագույն շահեր» հասկացություններն իրավակիրառ պրակտիկայում պետք է ընկալվեն ու կիրառվեն հետևյալ երեք իմաստներով

ա. որպես երեխայի իրավունք. երեխան ունի իր լավագույն շահերի բացահայտման և դրանց առաջնային նշանակության տրամադրման իրավունք այն դեպքում, երբ իրավասու մարմնի կողմից կայացվող որոշումն առնչվում է երեխայի և այլ անձանց իրավունքներին ու շահերին, և առկա է դրանց հավասարակշռման անհրաժեշտություն,

բ. որպես իրավական-մեկնաբանողական սկզբունք. երեխայի իրավական վիճակին առնչվող տարբեր մեկնաբանությունների և ընկալումների տեղիք տվող ցանկացած իրավական նորմ պետք է մեկնաբանվի և կիրառվի՝ ելնելով երեխայի լավագույն շահերի առավել ապահովման նկատառումից,

գ. որպես ընթացակարգային կարգավորման կանոն. Երեխային առնչվող որոշումների ընդունման ընթացքում պետք բացահայտվի նաև երեխայի իրավունքների և շահերի վրա այդ որոշման հնարավոր ազդեցությունը: Անդրադառնալով <<Երեխայի լավագույն շահ>> հասկացությանը՝ **Եվրոպական դատարանը ևս արտահայտել է այն իրավական դիրքորոշումը, որ երեխայի լավագույն շահը չի կարող որոշվել ընդհանուր բնույթի իրավական դատողությունների միջոցով և կախված է յուրաքանչյուր կոնկրետ գործի հանգամանքներից՝ հիմք ընդունելով երեխայի շահերի առաջնայնությունը (St' u, Schneider v. Germany գործով Եվրոպական դատարանի 15.09.2011 թվականի վճիռը, 100-րդ կետ):**

Երեխայի լավագույն շահերի գնահատումը առանձնահատուկ գործունեություն է, որը պետք է նախաձեռնվի յուրաքանչյուր առանձին դեպքում, յուրաքանչյուր երեխայի կամ երեխաների խմբի կամ ընդհանրապես երեխաների համար որոշակի հանգամանքների լույսի ներքո: Այս հանգամանքները վերաբերում են խնդրո առարկա երեխայի կամ երեխաների անհատական բնույթին, ինչպիսիք են, ի թիվս այլնի, տարիքը, սեռը, հասունության աստիճանը, փորձը, փոքրամասնության խմբի պատկանելությունը, ֆիզիկական կամ մտավոր հաշմանդամություն ունենալը, ինչպես նաև սոցիալական և մշակութային համատեքստը, որում երեխան կամ երեխաները հայտնվում են, ինչպես՝ ծնողների առկայությունը կամ բացակայությունը, արդյոք երեխան ապրում է նրանց հետ, երեխայի և նրա ընտանիքի կամ խնամակալների միջև փոխհարաբերությունների որակը, միջավայրի անվտանգության մակարդակը, ընտանիքի, ընդլայնված ընտանիքի կամ խնամակալների համար մատչելի այլընտրանքային խնամքի որակյալ միջոցները և այլն: Նախ նշենք, որ Երեխայի լավագույն շահերի գնահատումն ու որոշումը երկու քայլ են, որոնց անհրաժեշտ է հետևել որոշում կայացնելիս: **<<Լավագույն շահերի գնահատումը>> ներառում է բոլոր տարրերի գնահատում և հավասարակշռում, որոնք անհրաժեշտ են որոշակի իրավիճակում որոշակի անհատ երեխայի կամ երեխաների խմբի համար որոշում կայացնելու համար:** Դա իրականացվում է որոշում կայացնողի և նրա աշխատակազմի կողմից, հնարավորության դեպքում բազմառարկայական (բազմամասնագիտական) խմբի կողմից, և պահանջում է երեխայի մասնակցությունը: **<<Լավագույն շահերի որոշումը>> ենթադրում է ֆորմալ գործընթաց ընթացակարգային խիստ երաշխիքներով, որոնք նախատեսված են որոշելու երեխայի լավագույն շահերը՝ լավագույն շահերի գնահատման հիման վրա: Այլ կերպ ասած՝ <<լավագույն շահերի որոշումը>> կոնկրետ գործով այն վերջնական արդյունքն է, որին հանգում է համապատասխան մարմինը կատարած բազմակողմանի և օբյեկտիվ վերլուծությունների հիման վրա: ՄԱԿ-ի՝ երեխաների իրավունքների հանձնաժողովը վեր է հանել <<Երեխայի լավագույն շահերը>> գնահատելու որոշակի տարրեր (St' u UN Committee on the Rights of the Children, General Comment N° 14 (2013), կետ 52-79), ինչպիսիք են, մասնավորապես, երեխայի կարծիքը, երեխայի ինքնությունը (այդ թվում՝ տարիքը, սեռը, անձնական պատմությունը), ընտանեկան միջավայրի և հարաբերությունների պահպանումը, երեխայի խնամքը, պաշտպանությունը և անվտանգությունը, խոցելիության իրավիճակները, երեխայի առողջության, կրթության իրավունքները: Հարկ է ընդգծել, որ ներկայիս << ընտանեկան օրենսգրքով ևս սահմանվել են գրեթե նույնական չափանիշներ, որպես երեխայի լավագույն շահերը գնահատելու և որոշելու տարրեր: Մասնավորապես երեխայի լավագույն շահերը որոշելու տարրերն են՝**

- երեխայի մտավոր և ֆիզիկական կարիքները,
- այդ կարիքների բավարարման համար համապատասխան խնամքի և դաստիարակության հնարավորությունը,
- ընտանիք վերադառնալու կամ ընտանիքի հետ ապրելու կարևորությունը,

- երեխայի զարգացման համար ծնողի և ընտանիքի այլ անդամների հետ շփվելու կարևորությունը,
- ազգային պատկանելության հարցը, երեխայի մշակութային, լեզվական, հոգևոր կամ կրոնական կապերը կամ դաստիարակությունն ու նշանակությունն ընտանեկան միջավայրում,
- այլ կարիքները, պահանջները և շահերը:

Հարկ է ընդգծել, որ վերոնշյալ տարրերն ու չափանիշները սպառիչ չեն և յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում դատարանները կարող են հաշվի առնել և գնահատման արժանացնել նաև այլ պայմաններ, եթե այդպիսը կան: Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին»» Եվրոպական կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի տեսանկյունից անդրադառնալով <<երեխայի լավագույն շահ>> հասկացությանը՝ Եվրոպական դատարանը ևս արտահայտել է այն իրավական դիրքորոշումը, որ պետական իրավասու մարմինների, այդ թվում նաև՝ դատարանների կողմից երեխայի խնամքի և դաստիարակության վերաբերյալ վեճերի լուծման համար վճռորոշ նշանակություն ունեն երեխայի լավագույն շահերը, որոնց գնահատումը կախված է կոնկրետ գործի հանգամանքներից (Տե՛ս, <<Ս.>>-ն ընդդեմ Ֆինլանդիայի գործով Եվրոպական դատարանի 09.05.2006 թվականի վճիռը, 52-րդ և 53-րդ կետեր):

Ինչպես արդեն նշվեց, երեխայի լավագույն շահերը բացահայտելիս յուրաքանչյուր գործով անհրաժեշտ է դրսևորել առանձնահատուկ մոտեցում, վեր հանել և բացահայտել երեխայի համար լավագույն շահերի ապահովման առաջնահերթությունները: Դատական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ, ի թիվս վերոնշյալ պայմանների, դատարանները կոնկրետ գործերով առանձնացրել են նաև մի շարք այլ պայմաններ և չափորոշիչներ <<երեխայի լավագույն շահերի>> բացահայտման նպատակով:

Մասնավորապես՝ **«Սահմանադրական դատարանը 05.10.2010 թվականի թիվ ՍԴՈ-919 որոշմամբ գտել է, որ «ընտանեկան օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի 3-րդ մասում «ընդ որում» բառակապակցությունից հետո թվարկված պայմանները պարտավորեցնում են դատարաններին երեխայի շահը գնահատելիս հիմք ընդունել այդ պայմանները, ինչպես նաև, առաջնորդվելով իրենց հայեցողական լիազորությամբ, հիմք ընդունել նաև այլ պայմաններ, եթե դատարանի գնահատմամբ այդպիսիք կան:** Հետևաբար «ընտանեկան օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի 3-րդ մասում օգտագործված՝ «երեխաների շահեր» հասկացությունը ենթակա է գնահատման յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում՝ ելնելով տվյալ գործի բոլոր փաստական հանգամանքների համադրված վերլուծությունից: Նույն այդ որոշման մեջ Սահմանադրական դատարանը, քննության առնելով «ընտանեկան օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի 3-րդ մասում օգտագործված «երեխաների շահերից» արտահայտությունը, որոշել է, որ ծնողների ամուսնալուծության դեպքում երեխայի բնակվելու վայրի վերաբերյալ համաձայնության բացակայության պարագայում դատարանների համար գերակա պայման պետք է հանդիսանա «երեխայի լավագույն շահը» և եթե երեխայի կարծիքը չի համընկնում երեխայի շահերի հետ, ապա դատարանը պարտավոր է առաջնորդվել երեխայի շահերով (Տե՛ս «Սահմանադրական դատարանի 2010 թվականի հոկտեմբերի 5-ի ՍԴՈ-919 որոշումը):

Այսպես, «Վճռաբեկ դատարանը իր՝ ըստ հայցի Արա Միրզախանյանի ընդդեմ Դիանա Խաչատրյանի՝ անչափահաս երեխայի խնամքն ու դաստիարակությունն իրեն հանձնելու պահանջի մասին 2007 թվականի մարտի 30-ի թիվ 3-432 (ՏԴ) քաղաքացիական գործով նշել է, որ ծնողների՝ միմյանցից առանձին ապրելու դեպքում երեխաների բնակության վայրը ծնողների համաձայնության բացակայության դեպքում որոշելիս դատարանը պետք է համեմատական

գնահատական տա և պատճառաբանի թե որ ծնողի հետ բնակվելն է բխում երեխայի շահերից և նպաստում երեխայի դաստիարակությանն ու զարգացմանը:

Ըստ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234.11-րդ հոդվածի՝

(...):

2. Այն դեպքերում, երբ, **հանրային կամ պաշտպանության և ազգային անվտանգության շահերից ելնելով, անհրաժեշտ է շարունակել գնման գործընթացը, դատարանը** <<Գնումների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված մարմինների ղեկավարների, իսկ իրավաբանական անձանց դեպքում գործադիր մարմնի ղեկավարի գրավոր միջնորդության հիման վրա **կայացնում է գնման գործընթացի կասեցումը վերացնելու մասին որոշում**: Դատարանը սույն մասով նախատեսված որոշումը դրա կայացման օրն անհապաղ ուղարկում է <<Գնումների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված լիազորված մարմնի պաշտոնական էլեկտրոնային փոստի հասցեին: Լիազորված մարմինն այդ որոշումն անհապաղ հրապարակում է <<Գնումների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 14-րդ կետով նախատեսված տեղեկագրում:

Վերոգրյալ իրավական դիրքորոշումների հաշվառմամբ՝ առաջնայնություն տալով երեխաների շահերի առավել ապահովմանը, Դատարանը գտնում է, որ Երևան քաղաքի ենթակայության մանկապարտեզների 2023 թվականի կարիքների համար սննդամթերքի մատակարարման գործընթացի (գնման գործընթացի) կասեցումը չի բխում հանրային, սվյալ դեպքում՝ երեխաների լավագույն շահերից, քանի որ գնման գործընթացի կասեցման ողջ ժամանակահատվածում երեխաները կարող են գրկվել ժամանակին, առողջ և բավարար սնունդ ստանալու իրենց իրավունքից, հետևաբար Դատարանը գտնում է, որ անհրաժեշտ է շարունակել գնման գործընթացը և վերացնել գնման գործընթացի կասեցումը:

IV

(ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ՄԱՍ)

Առաջնորդվելով վերոգրյալ պատճառաբանությամբ և ղեկավարվելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234.11-րդ և 199-200-րդ հոդվածներով, Դատարանը՝

Ո Ր Ո Շ Ե Ց

1. Հա. ԵԴ/66786/02/22 քաղաքացիական գործով պատասխանող Երևանի քաղաքապետարանի՝ <<Պայմանագրերի կատարման կասեցումը վերացնելու վերաբերյալ>> միջնորդությունը բավարարել:

1.1. Երևանի քաղաքապետարանի կողմից Երևան քաղաքի ենթակայության մանկապարտեզների 2023 թվականի կարիքների համար սննդամթերքի ձեռքբերման նպատակով 23.11.2022թ.-ին հայտարարված թիվ ԵԲ-ՀԲՄԱՊՁԲ-23/1 ընթացակարգային ծածկագրով գնման գործընթացի կասեցումը վերացնել:

2. Սույն որոշում անհապաղ ուղարկել <<Գնումների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված լիազորված մարմնի՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության, պաշտոնական էլեկտրոնային փոստի՝ secretariat@minfin.am հասցեին:

3. Որոշումն ուժի մեջ է մտնում կայացման պահից:

ԴԱՏԱՎՈՐ՝

Արման ՕՀԱՆՅԱՆ